

Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού • Κύκλος μαθημάτων Β' Λυκείου
Κλείδα για το Διαγώνισμα της 3^{ης} Ιανουαρίου 2024

Διδαγμένο Κείμενο

A1. Λ Λ Σ Λ Σ

B1. Κατά την προτεινόμενη μοριοδότηση, 2 μονάδες για κάθε σημείο (●) = μονάδες 10

- Όπως και στον Προτρεπτικό του Αριστοτέλη, κεντρική θέση στο συγκεκριμένο απόσπασμα της προτρεπτικής επιστολής του Επίκουρου έχει το ρηματικό επίθετο φιλοσοφητέον (αν το αναλύαμε σε πρόταση, αυτή θα ήταν: «χρή νέον και γέροντα φιλοσοφείν»). Ο Επίκουρος τονίζει η προτροπή του προς τη φιλοσοφία αφορά τόσο τους νέους όσο και τους ηλικιωμένους. Ίδιο νόημα, εξάλλου, έχει η εισαγωγική και θεματική πρόταση της παραγράφου: η φιλοσοφία είναι για όλους. Εύλογα μπορούμε να υποθέσουμε ότι, αναφερόμενος ο Επίκουρος και στα δύο ηλικιακά άκρα, συμπεριλαμβάνει όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως ηλικίας (και όχι μόνο). (μονάδες 2)
- γηράσκων νεάζη - νέος ἄμα και παλαιός ἦ: Με το διπλό αυτό οξύμωρο, ο Επίκουρος τονίζει ότι η φιλοσοφία συμβάλλει στην υπέρβαση, ως ασήμαντων τελικά, των ηλικιακών διαφοροποιήσεων. Κατά προέκταση, η φιλοσοφία αναιρεί και άλλες διακρίσεις μεταξύ των ανθρώπων. Πιο συγκεκριμένα ο γέρος μέσω της φιλοσοφίας θα ξαναγίνει νέος εξαιτίας του συνόλου των ωφελειών που έλαβε, αλλά και από ευγνωμοσύνη για αυτά που έχει ήδη ζήσει. Από την άλλη πλευρά ο νέος θα νιώσει συνάμα και ώριμος καθώς, εξαιτίας των εφοδίων της φιλοσοφίας, θα είναι απαλλαγμένος από το φόβο για το μέλλον. (μονάδες 2)
- **φιλοσοφείν:** Για τον Επίκουρο η φιλοσοφία είναι συνυφασμένη με τη μελέτη των φυσικών φαινομένων (φυσιολογία) και την άσκησή της στον ευρύτερο χώρο μιας κοινότητας φίλων (συμφιλοσοφείν). Ο σκοπός της είναι διπλός: θεραπευτικός, καθώς απαλλάσσει τον άνθρωπο από τον φόβο για τη φύση, τους θεούς, τον θάνατο και τον πόνο, και διδακτικός, καθώς μαθαίνει τον άνθρωπο να βρίσκει τα όρια του πόνου και της ηδονής. (μονάδες 2)
[Στην αρχική του ετυμολογική σημασία (φιλῶ + σοφία) το ρήμα σημαίνει «αγαπῶ τη σκέψη και τη γνώση». Η φιλοσοφία είναι φιλία, επιθυμία σοφίας. Στην Πολιτεία (475b) του Πλάτωνα λέγεται: καὶ τὸν φιλόσοφον σοφίας φήσομεν ἐπιθυμητὴν εἶναι. Ο Αριστοτέλης συνδέει άμεσα τη φιλοσοφική δραστηριότητα με την αναζήτηση της αλήθειας: ὀρθῶς δ' ἔχει καὶ τὸ καλεῖσθαι τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας [εἶναι σωστό που καλεῖται η φιλοσοφία ἐπιστήμη της ἀληθείας] (Μετὰ τὰ Φυσικά, 993b19-20). Γι' αυτόν η φιλοσοφία αποσκοπεί στην καθαρὴ γνώση και ὄχι στη χρησιμότητα. Ἢδη, λοιπόν, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα τὸ ρήμα φιλοσοφῶ άρχισε νὰ ἀποκτᾶ τὴν ἐιδικότερη σημασία που ἔχει και σήμερα: στοχάζομαι, ἀναζητῶ και ἐρευνῶ σε ἔκταση και βάθος τὴ φύση των πραγμάτων και τὴν ἀλήθεια των ὄντων, τὴ γνώση, τὴς ἀξίες κ.λπ]
- Για τον Επίκουρο η φιλοσοφία είναι συνυφασμένη με τη μελέτη των φυσικών φαινομένων (φυσιολογία) και την άσκησή της στον ευρύτερο χώρο μιας κοινότητας φίλων (συμφιλο-σοφείν). Ο σκοπός της είναι διπλός: α) θεραπευτικός, καθώς απαλλάσσει τον άνθρωπο από τον φόβο για τη φύση, τους θεούς, τον θάνατο και τον πόνο, και β) διδακτικός, καθώς διδάσκει τον άνθρωπο να βρίσκει τα όρια του πόνου και της ηδονής. (μονάδα 1)
- **εὐδαιμονία** (:ευτυχία) : Για τους περισσότερους φιλοσόφους της αρχαιότητας η εὐδαιμονία είναι ο τελικός σκοπός της ανθρώπινης ζωής, η επιδίωξη ὄλων των ανθρώπων, τὸ ἀπώτατο ἀγαθὸ –ἀλλά δίνουν διαφορετικό περιεχόμενο στην έννοια. Στην επικούρεια φιλοσοφία η εὐδαιμονία ἔχει κεντρική θέση, αποτελώντας ἓνα ἰδανικὸ ἐφικτὸ σε ὄλους τους ανθρώπους, ἀνεξαρτήτως φυλετικῆς καταγωγῆς, φύλου, ηλικίας, κοινωνικῆς θέσης και οικονομικῆς κατάστασης. Η ἡδονὴ είναι τὸ κεντρικὸ περιεχόμενο τῆς ἀνθρώπινης εὐδαιμονίας: τὴν ἡδονὴν ἀρχὴν και τέλος λέγομεν εἶναι τοῦ μακαρίως ζῆν (Επιστολή στον Μενουκέα, 129). Συνίσταται στη μετρημένη ἀπόλαυση φυσικῶν και πνευματικῶν ἀγαθῶν, ἔπειτα ἀπὸ νηφάλιο στοχασμό, που οδηγεί στην ἀπονία και στην ἀταραξία, δηλαδή, τὴν ψυχικὴ γαλήνη. Ο εὐδαιμὼν ἀνθρώπος, ἔχοντας ἀπαλλαγεί ἀπὸ τὸν πόνο τῆς ζωῆς ἀλλά και τὸν φόβο του θανάτου, παρομοιάζεται με τὸν θεό. (μονάδες 3)

B2. Κατά την προτεινόμενη μοριοδότηση, 2 μονάδες για κάθε σημείο (●) = μονάδες 10

- Ο Αριστοτέλης τοποθετεί στην αφετηρία της φιλοσοφίας, της κατεξοχήν λογικής δραστηριότητας, ένα πάθος, τον θαυμασμό. Το συγκεκριμένο πάθος δεν κινητοποιεί μόνο τη φιλοσοφική σκέψη, αλλά επεκτείνεται και κυριαρχεί σε ολόκληρη τη φιλοσοφική του αναζήτηση. Ο θαυμασμός είναι ο φορέας της φιλοσοφίας διέπει κάθε βήμα του φιλοσοφημένου ατόμου. Σχετική είναι και η σημασία του όρου «θαυμάζω»: **θαυμάζω**: μένω έκθαμβος, νιώθω έκπληξη για κάτι. Το ρήμα δεν μπορεί να αποδοθεί πλήρως στα νέα ελληνικά, καθώς περιλαμβάνει τόσο την έκπληξη (ευχάριστη ή δυσάρεστη, άρα και την αμηχανία) όσο και την περιέργεια και τον θαυμασμό. Το θαυμάζειν αποτελεί και για τον Πλάτωνα αρχή της φιλοσοφίας: μάλα γάρ φιλοσόφου τούτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη [: έντονα ο φιλόσοφος βιώνει την έκπληξη και τον θαυμασμό. Και δεν είναι άλλη η αρχή της φιλοσοφίας παρά ακριβώς αυτή] (Θεαίτητος 155d). (μονάδες 2)
- Όσο για την έννοια της φιλοσοφίας το φιλοσοφῶ στην αρχική του ετυμολογική σημασία (φιλῶ + σοφία) το ρήμα σημαίνει «αγαπῶ τη σκέψη και τη γνώση». Η φιλοσοφία είναι φιλία, επιθυμία σοφίας. Στην Πολιτεία (475b) του Πλάτωνα λέγεται: καὶ τὸν φιλόσοφον σοφίας φήσομεν ἐπιθυμητὴν εἶναι. Ο Αριστοτέλης συνδέει άμεσα τη φιλοσοφική δραστηριότητα με την αναζήτηση της αλήθειας: ὀρθῶς δ' ἔχει καὶ τὸ καλεῖσθαι τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας [:είναι σωστό που καλεῖται η φιλοσοφία επιστήμη της αλήθειας] (Μετὰ τὰ Φυσικά, 993b19-20). Γι' αυτόν η φιλοσοφία αποσκοπεί στην καθαρή γνώση και όχι στη χρησιμότητα. Ήδη, λοιπόν, από την αρχαιότητα το ρήμα φιλοσοφῶ άρχισε να αποκτά την ειδικότερη σημασία που έχει και σήμερα: στοχάζομαι, αναζητώ και ερευνῶ σε έκταση και βάθος τη φύση των πραγμάτων και την αλήθεια των όντων, τη γνώση, τις αξίες κ.λπ. (μονάδες 2)
- Η πορεία προς τη φιλοσοφία εμφανίστηκε εξελικτικά. Ο άνθρωπος αρχικά (έξ άρχῆς) ασχολήθηκε και αναζήτησε απαντήσεις για θέματα που σχετίζονται με την καθημερινή του ζωή (τον πρακτικό βίο), με μέσα την εμπειρία και την παρατήρηση. Στην πορεία («εἶτα») απομακρύνθηκε από τον φυσικό, επίγειο κόσμο και ασχολήθηκε με όσα συμβαίνουν στον ουρανό, με αποκλειστικό εργαλείο την παρατήρηση. (μονάδα 1)
- τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων: Το θαυμάζειν διεγείρεται αρχικά από τα «παράδοξα» φυσικά φαινόμενα. Αυτά μπορεί να είναι κατά τον υπομνηματιστή του Αριστοτέλη, Αλέξανδρο Αφροδισιέα (3ος αι. μ.Χ.) ο μαγνητισμός, το ουράνιο τόξο, τα σύννεφα, οι βροντές και οι αστραπές .Στη συνέχεια άρχισαν να προβληματίζονται και για τα πιο σημαντικά, όπως λ.χ. για τα ουράνια φαινόμενα, για τα άστρα, για τη γέννηση του σύμπαντος. (μονάδα 1)
- Αντίστοιχα στο δοθέν παράλληλο κείμενο από το έργο "Γιατί να φιλοσοφούμε" του Jean-François Lyotard παρουσιάζεται η απαρχή της φιλοσοφικής αναζήτησης ως μία εκ φύσεως αναγκαιότητα του ανθρώπου, ως ένα στοιχείο πανανθρώπινο που πηγάζει από τον εσωτερικό κόσμο του ανθρώπου και από την ανάγκη ερμηνείας του κόσμου και του προσωπικού γίνεσθαι. Μέσα από τη φιλοσοφία εκδηλώνεται η επιθυμία μας για γνώση και ερμηνεύεται η σκοτεινή πλευρά της άγνοιάς μας (Ιδού λοιπόν γιατί να φιλοσοφούμε: ... και το λέγειν.) Επίσης η φιλοσοφία αποτελεί απόδειξη της άγνοιάς μας και της γνωστικής μας έλλειψης που αντιλαμβάνεται η ίδια μας η λογική . Με άλλα λόγια φιλοσοφούμε για να καλύψουμε τα υπαρκτικά μας γνωστικά κενά (και τέλος ... να μην φιλοσοφούμε;".) (μονάδες 3)
- Γίνεται συνεπώς φανερή η συσχέτιση των απόψεων των δυο διανοητών σχετικά με τη γέννηση της φιλοσοφικής δραστηριότητας. Η φιλοσοφία πηγάζει μέσα από τον άνθρωπο. Αποτελεί τον αιώνιο αγώνα του λογικού «εγώ» για την ερμηνεία του κόσμου και την εξαγωγή καθολικών συμπερασμάτων για τη φύση, τον άνθρωπο και το σύμπαν ολόκληρο. (μονάδα 1)

B3. (5 λέξεις x 2 μονάδες = 10 μονάδες)

- Γενέθλιος / γένεσις
- κείμενο / αντικειμενικός
- εκδηλωτικός / δήλωση
- ανθεκτικός / παροχή
- πρακτικός / πρατήριο

B4. Λ Λ Λ Σ Σ

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Λυσίας, κατά Αλκιβιάδου λιποταξίου Α', (14), §§ 11-12.

Μονάδες 20

Πρωτότυπο κείμενο	Νεοελληνική απόδοση
<p>θαυμάζω δέ, ὦ ἄνδρες δικασταί, εἴ τις ἀξιοῖ, ἔάν μὲν τις προσιόντων τῶν πολεμίων τῆς πρώτης τάξεως τεταγμένος τῆς δευτέρας γένηται, τούτου μὲν δειλίαν καταψηφίζεσθαι, ἔάν δέ τις ἐν τοῖς ὀπλίταις τεταγμένος ἐν τοῖς ἵππεύσιν ἀναφανῆ, τούτῳ συγγνώμην ἔχειν. καὶ μὲν δὴ, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἡγοῦμαι δικάζειν ὑμᾶς οὐ μόνον τῶν ἑξαμαρτανόντων ἕνεκα, ἀλλ' ἵνα καὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἀκοσμοῦντων σωφρονεστέρους ποιῆτε.</p> <p>ἔάν μὲν τοίνυν τοὺς ἀγνώτας κολάζητε, οὐδεὶς ἔσται τῶν ἄλλων βελτίων· οὐδεὶς γὰρ εἴσεται τὰ ὑφ' ὑμῶν καταψηφισθέντα· ἔάν δὲ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ἑξαμαρτανόντων τιμωρῆσθε, πάντες πεύσσονται, ὥστε τούτῳ παραδείγματι χρώμενοι βελτίους ἔσονται οἱ πολῖται·</p>	<p>Απορώ όμως, κύριοι δικαστές, επειδή δήθεν κάποιος προβάλει την αξίωση, εἴάν κάποιος ἐνώ (:την ὥρα που) πλησιάζουν οι εχθροί, ο οποίος (/ που, ἐνώ, ἀν και) ἔχει παραταχθεῖ στην πρώτη γραμμὴ, υποχωρεῖ στη δεύτερη, να καταδικάζετε αὐτόν για δειλία, ἀν ὅμως κάποιος που ἔχει ταχθεῖ (:παρουσιαστεί για να υπηρετήσῃ / θητεύσῃ) στους οπλίτες (:πεζικό) παρουσιαστεί (:εμφανιστεῖ) στο ἰππικό, αὐτόν να τον συγχωρεῖτε (:να μὴν τον τιμωρεῖτε). Καὶ βέβαια, κύριοι δικαστές, θεωρῶ ὅτι εσεῖς δικάζετε (:εκδίδετε αποφάσεις) ὄχι μόνο γι' αὐτούς [: για να τιμωρήσετε αὐτούς] που αδικοῦν, ἀλλὰ για να κάνετε καὶ τους υπόλοιπους [πολίτες] σωφρονεστέρους (/κοσμιότερους) ἀπὸ τους ἀπειθαρχούς (/εγκληματίες).</p> <p>Εἴάν λοιπόν τιμωρεῖτε τους ἀσήμαντους, κανεὶς ἀπὸ τους ἄλλους δεν θα γίνῃ καλύτερος· διότι κανεὶς δε θα γνωρίζῃ την καταδικαστικὴ σας ἀπόφαση·</p> <p>εἴάν ὅμως τιμωρεῖτε τους πιο ἐπιφανεῖς ἀπὸ αὐτούς που σφάλλουν, ὅλοι θα το πληροφορηθοῦν, ὥστε χρησιμοποιώντας αὐτό ὡς παράδειγμα θα γίνουν καλύτεροι πολῖτες.</p>

Γ2. 10 σημεία (•) x 1 μονάδα = Μονάδες 10

Ο κατήγορος επιδιώκει την καταδίκη του Αλκιβιάδη για λιποταξία και δειλία, ἐνώ τονίζει την ἀνάγκη τήρησης των νόμων και ἐπιβολῆς των ποινῶν. Κατὰ τα λεγόμενά του

- ο Αλκιβιάδης **περιφρόνησε τους δικαστές**, (ὑμῶν κατεφρόνησε)
- καὶ **φοβήθηκε τους εχθρούς**, (τοὺς πολεμίους ἔδεισε) ὅταν ἐπιθύμησε να καταταγεί στο ἰππικό
- καὶ **αδιαφόρησε για τους νόμους, χωρίς να υπολογίζει τις συνέπειες** των επικίνδυνων ἐπιλογῶν του, (καὶ τῶν νόμων οὐκ ἐφρόντισεν, ὥστε οὐδὲν αὐτῷ τούτων τῶν κινδύνων ἐμέλησεν)
- ἀλλὰ προτιμώντας να **στερηθεῖ τα πολιτικά του δικαιώματα** καὶ να **δημευθεῖ ἡ παρουσίᾳ του**, παρὰ να **καταταγεί στο σώμα των οπλιτῶν**, ὡς ὀφείλε.
- **Σε ἀντίθεση με ἄλλους που**, ἐνώ στο παρελθόν ὑπηρετήσαν στο ἰππικό καὶ εἶχαν προξενήσει μεγάλες ζημιές στους εχθρούς, **δεν τόλμησαν να ανεβούν πάνω στα ἄλογα** επειδὴ **φοβούνταν το νόμο**,

- ο Αλκιβιάδης, τόλμησε να **καβαλικέψει άλογο χωρίς να ανήκει στους δημοκρατικούς**, (έτόλμησεν άναβήναι, οϋτε εϋνους ών τῷ πλήθει),
- **χωρίς να έχει ιππεύσει νωρίτερα** (οϋτε πρότερον ίππεύσας),
- **χωρίς να έχει ασκηθεί (/μάθει να ιππεύει) μέχρι τη στιγμή της δίκης** (οϋτε νϋν έπιστάμενος),
- και **χωρίς να έχει περάσει από την προβλεπόμενη διαδικασία της δοκιμασίας** (ϋφ' ύμῶν δοκιμασθείς),
- **γιατί πίστευε ότι δε θα δινόταν η δυνατότητα στην πόλη να τιμωρήσει όσους την αδικούν** (ώς οϋκ έξεσόμενον τῇ πόλει δίκην παρὰ τῶν άδικούντων λαμβάνειν).

Γ3. α. 4 λέξεις x 1 μονάδα = Μονάδες 4

- άνδρες δικασταί → (ᾶ) άνερ δικαστά
- τάξεως → (τῶν) τάξεων
- γένηται → γένωνται

Γ3. β. 6 λέξεις x 1 μονάδα = Μονάδες 6

- έσοιο
- β' εν. Πρ. ίππευσον
- Απαρ. ίππεϋσαι
- είλόμην
- λαβείν
- (τῷ) άτίμῳ

Γ4.α. 1 μονάδα για το περιεχόμενο του κάθε κελιού · μονάδες 4

• χρόνον: <u>αιτιατική του χρόνου</u> , πλαγιόπτωτος επιρ. προσδιορισμός στο ίππεύοντες	• χρόνου (γενική χρόνου) ή χρόνω (δοτική χρόνου) [επιλογή μιας εκ των δύο].
• δειλίαν: <u>αιτιατική της αιτίας</u> , πλαγιόπτωτος επιρ. προσδιορισμός στο καταψηφίζεσθαι	• δειλίας (γενική της αιτίας / εγκλήματος) - οριακά δεκτή και η δοτική: δειλία

β. 6 σημεία (●), με έμφαση στα έντονα γράμματα x 1 μονάδα = Μονάδες 6.

- **δικασταί** : (Ομοιόπτωτος ονοματικός) **Επιθετικός Προσδιορισμός** στο **άνδρες**.
- **σωφρονεστέρους**: **Κατηγορούμενο** στο **Αντικείμενο** τούς άλλους του ρήματος ποιήτε.
- **παραδείγματι**: **Κατηγορούμενο** στο **Αντικείμενο** τούτῳ της μετοχής χρώμενοι.
- **πλείονος**: **Γενική** (ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδ.) της **αξίας** (οριακά δεκτή η αντικειμενική) στο **άξίαν** · ο εν λόγω συγκριτικός βαθμός επιτείνεται από το πολύ.
- **τήν πόλιν**: **Υποκείμενο** στο ειδικό **απαρέμφατο είναι**, **ετεροπροσωπία**.
- **τῶν άμαρτημάτων**: **Γενική** (ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδ.) **Διαιρετική** στο (έπι) τοίς τοιούτοις.